

Serviceplan för Falu kommun 2016–2020

Antagen av kommunfullmäktige 10 mars 2016

Innehåll

Inledning	3
Bakgrund	3
Syfte	3
Serviceplan	3
Problematik	4
Olika servicebehov	4
Ändrade köpbeteenden	4
Prioriteringar	5
Kommunala prioriteringar	5
Prioriteringar i fördjupad översiktsplan för delar av landsbygden	5
Landsbygdsutveckling i kommunens hållbarhetsprogram	5
Servicepunkter på biblioteksfilialerna	6
Hemsändning	6
Kommunala mål för service	6
Kommunens syn på handelsutveckling (Översiktsplan FalunBorlänge 2014)	6
Olika aktörers roller	7
Länsstyrelsens roll	7
Kommunens roll	7
Butikens roll	7
Handlingsplan 2016–2020	8
Ortsvis beskrivning	9
Bjursås	10
Enviken	12
Grycksbo	14
Linghed	16
Lumsheden	18
Sundborn	20
Svärdsjö	22
Sågmyra	24
Vika	26

Inledning

Bakgrund

I september 2015 fördes det nationella investeringsbidraget, Stöd till kommersiell service, över till Landsbygdsprogrammet. Ansökningar kommer att bedömas och poängsättas utifrån nationella och regionala kriterier. Ett avgörande nationellt kriterium är att kommunen har en plan för invånarnas tillgång till service: ”Den kommun som sökande verkar i ska ha aktuell serviceplan eller översiktsplan som omfattar även serviceplanering. Stöd får lämnas endast om kommunen har planerat varuförsörjningen på ett sådant sätt att behovet av stöd kan bedömas” (6§ Förordning stöd till kommersiell service).

Tillgång till livsmedelshandel, bredband, drivmedel, hälso- och sjukvård är faktorer av vikt för att vardagslivet ska fungera för människor. Permanent- och fritidsboende i attraktiva boendemiljöer kan ge underlag för lokal service som butiker, skolor och kollektivtrafik. Etablering av olika verksamheter skapar arbetstillfällen och bidrar till en levande landsbygd. Lanthandeln är viktig för livsmedelsförsörjningen i en bygd samtidigt som den fyller en mycket bredare funktion, som tillgänglig mötesplats för social gemenskap. När orten tappar butiken finns det inte längre någon naturlig träffpunkt för spontana möten mellan människor. Lite samma karaktär har bymacken. Följden blir att det sociala livet i mycket större utsträckning måste arrangeras, i en bystuga eller genom andra mer privata aktiviteter. Lanthandeln och/eller bymacken förknippas oftast med ren kommersiell service såsom post- och paketservice, utlämning av apoteksvaror, spelombud, ombud för systembolaget samt möjligheter att ta ut kontanter. Försvinner butiken krymper oftast förutsättningarna för denna service, samtidigt som det påverkar den offentliga servicen såsom förskola, skola och äldreomsorg. Alla bitar är beroende av varandra och när den ena faller drar den oftast med sig fler konsekvenser. Samordning mellan offentlig, kommersiell och ideell service är väsentligt och detta förutsätter ett aktivt deltagande från alla parter, inte minst kommunen.

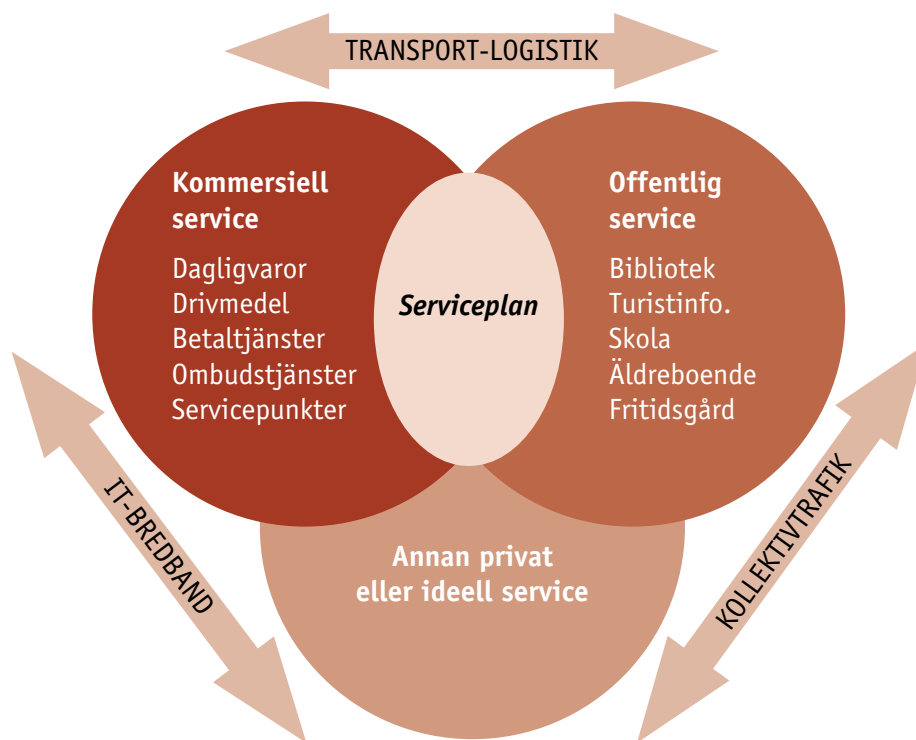
Denna serviceplan ska gälla 2016-2020 och är en revidering av den serviceplan som antogs av kommunfullmäktige 2008. Serviceplanen är öppen för revideringar utifrån vad som sker på landsbygden under perioden.

Syfte

Syftet med serviceplanen är att ge en helhetsbild av den tillgängliga servicen, både kommersiell och offentlig, som finns på landsbygden samt ha en plan för vad som är rimlig servicenivå och hur den nivån ska upprätthållas. En aktuell serviceplan är en förutsättning för att Länsstyrelsen ska ta eventuella beslut om ekonomiskt stöd till lanthandeln, eller initiativ som syftar till att behålla den servicen som en lanthandel kan erbjuda. Serviceplanen är också ett verktyg för olika aktörer som vill utveckla landsbygden och ska ses som ett komplement till kommunens översiktsplanarbete.

Serviceplan

I arbetet med Falu kommuns serviceplan har vi utgått från Dalarnas regionala serviceprogram. Vi har också använt oss av den serviceplan som upprättades i kommunen 2008. Serviceplanen har skickats till intresseföreningarna för genomgång och vi har träffat de handlare som omnämns i planen. Den statistik som redovisas i planen baseras på kommunens kommuninvånardataregister som uppdateras varje vecka från skatteverkets aviseringstjänst Navet, uttaget till serviceplanen är gjort den 7 december 2015. Serviceplanen har förankrats hos politiker och beslutats i kommunfullmäktige 10 mars 2016.

Problematik

I Falu kommun bor det 57 047 personer (2016). Av dessa bor en tredjedel på landsbygden, vilket är en stor andel jämfört med många andra kommuner. För boende på landsbygden är tillgången till service av stor betydelse. Service som dagligvaror, drivmedel, betaltjänster, paket, post och ombud är viktiga för alla människor. Servicepunkten fyller också en viktig social funktion som mötesplats för bygdens invånare. Orter som mister sin sista servicepunkt blir mindre attraktiva för inflyttning.

Olika servicebehov

Service har olika innebörd för olika människor; för vissa kan närheten till en dagligvarubutik kännas avgörande, medan andra behöver besöka arbetsförmedlingens kontor regelbundet. En skola i byn kan få barnfamiljer att flytta dit och vård- och omsorgsservicen är central för många. Andra är beroende av en fungerande paketdistribution, att kunna lämna dagskassar eller tanka fordon för att kunna starta och driva företag. Toleransnivån för hur långt man har till olika servicefunktioner är olika för olika service och olika människor. Service kopplas till många olika aktörer; företag, myndigheter och kommuner, vilket kräver olika sätt att hantera servicefrågorna på.

Ändrade köpbeteenden

Tätortshandeln och stormarknader konkurrerar om lanthandelns kundunderlag. En ökad arbetspendling och koncentrationen av service till tätorten minskar köptroheten på landsbygden, då inköpen kan samordnas med utnyttjande av annan service. Samtidigt riskerar alltfler hushåll att inte längre klara sina inköp själva utan blir beroende av kommunen eller annan hjälp. De som exempelvis inte kan ta del av ny teknik av ekonomiska eller andra skäl, som inte har tillgång till bil för att pendla och handla, som inte får bankkort eller -konto, eller som är funktionsnedsatta, riskerar att marginaliseras och ställas vid sidan av utvecklingen.

Prioriteringar

I Dalarnas regionala serviceprogram 2014-2018 avgränsas servicen till dagligvaror, drivmedel, betaltjänster, paket, försändelser och ombud samt servicepunkter. I Falu kommuns serviceplan har vi valt att använda samma avgränsningar gällande serviceutbud.

Kommunala prioriteringar

I översiktsplanen för FalunBorlänge (2014) är Bjursås, Grycksbo, Enviken (Rönndalen), Svärdsjö (Borgärdet), Vika Kyrkby och Sundborn utpekade som serviceorter för Falu kommun. Men även i en del av de andra orterna på landsbygden finns service, så som dagligvaruhandel och bidrag för kommersiell service ska kunna komma även dessa orter till del. Falu kommun väljer därför att i denna serviceplan prioritera de orter utanför Falu tätort som har tillgång till service i form av dagligvaruhandel och/eller drivmedel. Kommunen vill se att den etablerade servicen som finns idag bevaras och att deras ekonomiska situation stärks. Kommunen ser nyetableringar, utvecklingsåtgärder och innovationer inom service på landsbygden som ett prioriterat område för ett stärkt näringsliv på de orter som pekas ut i serviceplanen.

Prioriteringen gör att Aspeboda och Tänger inte presenteras på de ortsspecifika sidorna nedan. Att orterna inte presenteras betyder inte att de inte ska ha tillgång till service. Den service som finns på dessa orter ska i den mån det är möjligt stärkas och Falu kommun ser gärna att det etableras utökad service på orterna.

Prioriteringar i Fördjupad översiktsplan för delar av landsbygden

Kommunen kommer under 2016 att påbörja arbetet med en fördjupad översiktsplan för delar av landsbygden. I arbetet med FÖP för delar av landsbygden kommer serviceplanen att vägas in samt frågor kring infrastruktur, bebyggelseutveckling, utvecklingsplaner från intresseföreningarna, turism, samt andra frågor som rör utvecklingen av landsbygden.

Landsbygdsutveckling i kommunens hållbarhetsprogram

I folkhälsoprogrammet 2020 går att läsa att ”en hälsofrämjande miljö är en miljö där människor har tillgång till kommunikationer och servicefunktioner. Det handlar bland annat om tillgång till kommersiell service (dagligvaror, apotek, post och paket), bredbands- och mobiltäckning, en väl fungerande kollektivtrafik och trygga och säkra gång- och cykelvägar. Om service och handel finns i närheten av bostadsområdet minskas behovet av transporter. Hela kommunen ska utvecklas för att möjliggöra en god livsmiljö oberoende om människan vill bo i centrala delarna av Falun eller på landsbygden.” Tillväxtprogrammet 2020 skriver att ”Landsbygden är attraktiv genom levande byar, aktivt företagande, rikt föreningsliv och stora naturtillgångar, vilka är viktiga resurser att vidareutveckla för helheten. På landsbygden finns en ökad efterfrågan på boendemiljöer, som kompletterar stadens utbud. En ökad inflyttning möjliggör upprätthållande av samhällsservice. För att alla delar av kommunen ska upplevas som attraktiva att bo och verka i bör strategin vara att bättre ta tillvara attraktiva bostadslägen, stödja bredbandsutbyggnad och värna om viktiga servicefunktioner som livsmedelsbutik, kollektivtrafik och drivmedelsförsörjning. Ett mål i tillväxtprogrammet är att invånarantalet i alla Faluns kommundelar ska öka under programperioden. En indikator för infrastrukturen är att den indexerade tillgängligheten till livsmedelsbutik, skola och vårdcentral inom ett avstånd i vägnätet av 1000 meter inte ska försämrats i jämförelse med 2014.”

Miljöprogrammet 2020 skriver att de sunda närmiljöerna i kommunens tätorter ska bidra till ökad trivsel och hälsa, även för målgrupper med särskilda behov. Invånarna i kommunens tätorter ska också ha tillgång till närområden så som bostadsområdesparker, närströvområden och friluftsområden.

Servicepunkter på biblioteksfilialerna

Kommunen har tillsammans med Länsstyrelsen satsat på att etablera tre servicepunkter på landsbygden, i Bjursås, Vika och Svärdsjö. Den första etablerades 2013 och alla är integrerade i biblioteksfilialerna på respektive ort. Här finns dator för allmän användning, tillgång till skrivare, skanner, kopiator och trådlöst nätverk. Kunskap i hur man använder detta samt dagstidningar och tidskrifter, aktuell information som rör kommunen och bygden. Under uppstarten av projektet framkom att en viktig funktion är biblioteken som neutral mötesplats, därför erbjuds också möjlighet till fika på eller i anslutning till servicepunkterna.

Servicepunkterna ska vara en naturlig mötesplats för människorna på bygden och ett komplement till annan service på orten.

Hemsändning

Ersättning för hemsändning syftar till att säkerställa tillgången till service hos invånarna på landsbygden. Ersättningen innebär att en handlare på landsbygden kan få 200 kronor för hemsändning av varor till ett hushåll en gång per vecka, 50 % finansieras av Länsstyrelsen och 50 % av kommunen. För att ett hushåll ska få varuhemsändning med kommunalt bidrag måste det finnas dokumenterad svårighet att göra inköp på egen hand.

Ersättning för hemsändning kan också innebära att butiken eller annan aktör kör kunderna till butiken så att de får handla på egen hand. När kunderna kommer till butiken får de också ett socialt utbyte med andra kunder och personalen i butiken.

Kommunala mål för service

- De tätorter som idag har minst ett fast försäljningsställe som erbjuder livsmedel och service ska behålla sin service.
- Medverka till att organiserad varuhemsändning används.
- Använda de möjligheter som finns för att i större utsträckning göra inköp från mindre leverantörer och butiker på landsbygden.
- Verka för att en god service upprätthålls på landsbygden och i centralorten.
- Medverka till och stötta nya innovativa lösningar för service på landsbygden.
- Öka tillgängligheten genom fortsatt satsning på kollektivtrafiken och kompletteringstrafiken.

Kommunens syn på handelsutveckling (Översiktsplan FalunBorlänge 2014)

I Falu tätort finns god tillgång till dagligvaror och drivmedelsförsäljning. Tillgången till det i mindre tätorter är en viktig faktor för att behålla attraktionskraften för de som bor utanför centralorterna. I Falun finns 2016 både livsmedel och drivmedel i Bjursås, Enviken, Svärdsjö, Sundborn, Lumsheden och Vika. Livsmedel finns i Grycksbo och Linghed.

Falu kommun ser det som önskvärt att behålla den service som idag finns på landsbygden. Den service som finns idag ska inte försämrats utan vi ska aktivt arbeta för att stärka och utveckla servicen till alla medborgare i kommunen.

Om en butik hotas av nedläggning ska kommunen göra en bred konsekvensanalys och utifrån detta söka möjligheter att behålla och utveckla servicen.

Olika aktörers roller

Länsstyrelsens roll

- Länsstyrelsen ansvarar för hanteringen av stöd till kommersiell service, så som hemsändningsbidrag, servicebidrag och driftsstöd till särskilt utsatta glesbygdsbutiker.
- Länsstyrelsen ansvarar för stöd inom landsbygdsprogrammet, så som investeringsstöd för service på landsbygden, småskalig infrastruktur, samlingslokaler och andra typer av stöd till landsbygden.
- Länsstyrelsen har kompetens knuten till sig för rådgivning till butiker vilken efter överenskommelse kan avropas.
- Projekt som avser att testa nya innovativa servicelösningar och som har länsövergripande karaktär kan söka projektmedel från Länsstyrelsen.
- Det är Länsstyrelsen som har ansvar för att ta fram och genomföra regionalt serviceprogram i Dalarna.
- Länsstyrelsen ansvarar för hantering av stöd inom tillväxtverket, för lokala servicelösningar.

Kommunens roll

- Genomföra serviceplanens åtgärder som en del av landsbygdsprogrammet i samverkan med berörda förvaltningar och andra aktörer.
- Bevaka dagligvaruförsörjningens utveckling inom Falu kommun.
- Bistå butiksägaren vid ansökningar om projektstöd, stöd för kommersiell service samt vid kontakt med myndigheter.
- Stödja lokala utvecklingsprojekt.
- Erbjuder hemsändningsbidrag till butikerna.
- Regelbundna samtal med handlare och befolkning kring aktuella servicefrågor.
- Information och kompetensutveckling till övriga förvaltningar.
- Stödja handlaren med förändring och utveckling av sin verksamhet.

Butikens roll

- Företagsekonomiskt driva butiken på bästa sätt.
- Erbjuder hemsändningsbidrag till kunderna.
- Föra dialog med och delta i Länsstyrelsens och kommunens utvecklingsinsatser.

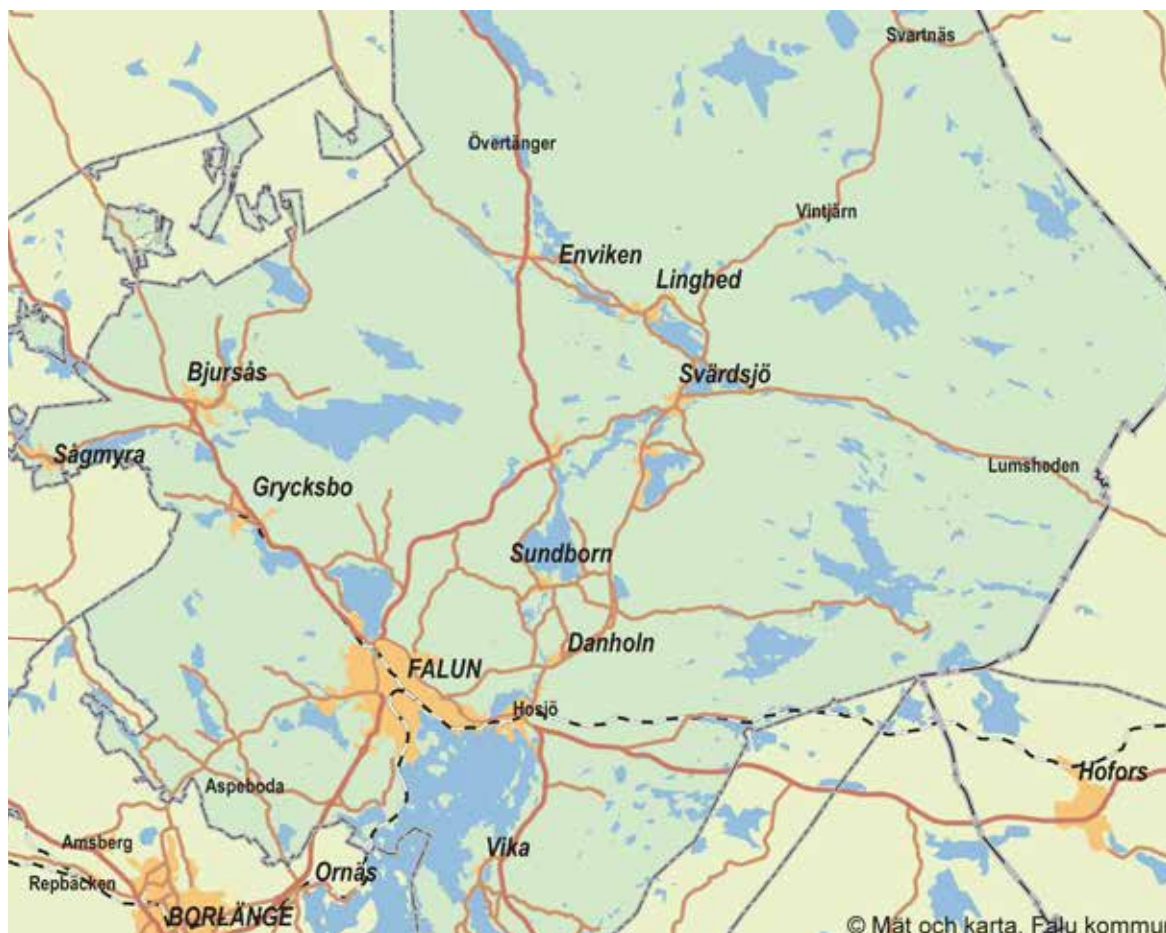
Handlingsplan för Falu kommun 2016–2020

	Åtgärd	Ansvar
1	Ge kommunalt stöd till kommersiell service genom hemsändningsbidrag samt informera butikerna om bidraget.	Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen
2	Behålla servicetillgängligheten genom fortsatt satsning på kollektivtrafiken över hela kommunen.	Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen
3	Inkludera landsbygdservice i kommunens planer och program.	Respektive förvaltning
4	De möjligheter som upphandlingspolicyn ger för inköp från mindre leverantörer och butiker ska tillämpas.	Upphandlingsenheten Respektive förvaltning
5	Förvaltningar verkar för att skapa kontaktytor som ger ökad insikt i varandras verksamheter i avseende att samordna kommunens arbete med service på landsbygden.	Respektive förvaltning
6	Arbeta för att hemtjänstens kunder ska använda sig av hemsändning från lant-handlarna där det är möjligt.	Omvårdnadsförvaltningen
7	Tillhandahålla samhällsinformation till besökarna på servicepunkterna.	Respektive förvaltning Kontaktcenter
8	Stödja initiativ för att hitta nya lösningar på service och utveckling av orterna på landsbygden.	Respektive förvaltning

Ortsvis beskrivning

Nedan har vi valt att presentera de orter som idag har en livsmedelsbutik och/eller drivmedel på orten. Det gör att Aspeboda och Tänger inte presenteras i följande kapitel. Den service som finns på dessa orter ska i den mån det är möjligt stärkas och vi på kommunen ser gärna att det etableras utökad service i de orter som idag saknar livsmedelsbutik och/eller drivmedel.

Bjursås	Enviken	Grycksbo
Linghed	Lumsheden	Sundborn
Svärdsjö	Sågmyra	Vika

Bjursås

Bjursås ligger ca två mil norr om Falu tätort längs riksväg 69 mot Rättvik, här bor det 3 402 personer i socken och 1 991 i tätorten. Namnet, som på gammalt bjursmål (Biursio as) betyder bäversjöns ås, hintar om att bävern alltid har kännetecknat Bjursås.

I Bjursås finns det förskola och skola till årskurs nio, badhus, post, livsmedelsbutik, klädbutik, två drivmedelsstationer, bio, restauranger, pizzerior, egen skidbacke, många aktiva företag både internationellt och nationellt, kyrka, begravningsbyrå, aktiva idrottsföreningar, aktiv hembygdsförening, folktandvård, bibliotek, äldreboende mm. Hembygdsgård med många museala byggnader med stora samlingar av föremål, fordon och dalmålningar. I Bjursås finns det ungefär 300 företagare, allt från enskilda firmor till större aktiebolag. Bjursås har en brandstation med deltidsbrandmän, inom fem minuter ska de vara färdiga att rycka ut om larm går.

Livsmedelsbutiken på orten, Coop-Konsum, drivs av en egen medlemsägd kooperativ ekonomisk förening med säte i Bjursås som driver butikerna i Bjursås och Grycksbo. I livsmedelsbutiken finns ombud för systembolag, post, apotek, spel och paket.

I anslutning till biblioteket i Bjursås finns en av kommunens tre servicepunkter. Här kan allmänheten använda dator, få information om kommunen, hjälp med digitala tjänster via den dator som finns tillgänglig för allmänheten och träffas på den mötesplats som servicepunkten är.

Bussar avgår till och från Falu tätort dagligen från morgon till kväll. På helgnätterna tillkommer bussar strax efter klockan två på natten. Kollektivtrafik går även norrut mot Rättvik.

Skidbacken lockar vintertid flertalet turister. Att skidbacken finns och genererar besökstillfällen i Bjursås är viktigt både för företagen och invånarna på orten. Handlaren i livsmedelsbutiken upplever att besökarna under vintern är en viktig inkomstkälla utöver lokalinvånarna. I Bjursås finns två bankkontor, Bjursås Sparbank och Handelsbanken. Bjursås Sparbank är en fristående lokal bank utan aktieägare och vinsten går tillbaka till banken där man arbetar för att utveckla verksamheten men också orten. I anslutning till Bjursås Sparbank finns en bankomat.

2013 tilldelades Bjursås sockenråd kommundelsutveckling. Inom projektet byggde man belysning längs med banvallen i Sågmyra. Banvallen är sedan tidigare asfalterad och används flitigt som både promenadväg och tränings slinga för rullskidåkning. Sammanlagt var det en sträcka på 850 meter som belystes genom projektet. Inom projektet 2013 arbetade också sockenrådet tillsammans med invånarna och företagen på orten fram en utvecklingsplan för orten. 2016 har Bjursås sockenråd tilldelats kommundelsutveckling för en etablering av utegym i Bjursås samt en förlängning av den belysta sträckan på banvallen i Sågmyra.

Bjursås	2010	2016
Livsmedelsbutik	X	X
Post	X	X
Betaltjänster	X	X
Apotek	X	X
Systembolag	X	X
Svenska Spel + ATG	X	X
Bussgods	X	X
Paketutlämning	X	X
Erbjuder hemsändning		
Café	X	X
Restaurang	X	X
Hotell/Vandrarhem	X	X
Kiosk	X	X
Drivmedel	X	X
Idrottsanläggning	X	X
Församlingshem/Möteslokal	X	X
Förskola	X	X
Skola	X	X
Äldreboende	X	X
Bibliotek	X	X
Intresseförening	X	X

Enviken

Cirka tre mil nordost om Falu tätort ligger Enviken, i Envikens socken bor det 1 567 personer och i Envikens tätort (Rönndalen) 1 133 personer. Till Enviken hör orter som Rönndalen, Marnäs, Tänger, Klockarnäs med flera.

I Enviken finns det förskola och skola till årskurs sex, äldreboendet Lyssfallet, idrottshall, gym, bibliotek, hembygdsgård, ishockeybana, fotbollsplan, elljusspår, pendlarparkering m.m. I Rönndalen finns Tempo som är en livsmedelsbutik samt Gulfmacken där det finns en del dagligvaror, drivmedel och snabbmat. På biblioteket finns tillgång till internet och lånedatorer. Enviken har en brandstation med deltidbrandmän, inom fem minuter ska de vara färdiga att rycka ut om larm går.

En lördag i maj anordnas Enviksdagen med bland annat cruising, loppis, aktiviteter för barnen och fik vid Tempo, dagen avslutas med festaktivitet på berget. Tredje advent är det en julslyktning vid Tempo där man dricker glögg och umgås. Tempo erbjuder hemsändning av livsmedel.

Bussar avgår till och från Falu tätort dagligen från morgon till kväll, både direktbussar och via Svärdsjö. På helgnätterna tillkommer bussar strax efter klockan två på natten. I anslutning till pendlarparkeringen i Rönndalen finns en el-laddstolpe för elbilar.

Gulfmacken är ombud för post, systembolag, paket, bussgoods, apotek, ATG och svenska spel. Där finns det också ett mindre utbud av livsmedel samt gatukök. Det finns klädbutik, detaljhandel och pizzeria på orten samt ett café där det arrangeras konserter och filmvisningar. I Enviken finns det ungefär 230 företagare av olika storlek, ett av företagen är Balungstrand sågverk som genererar runt 40 arbetstillfällen. I Enviken finns också Envikens Elkraft som är en ekonomisk förening, föreningen äger ett aktiebolag, Enviken Elkraft AB, som producerar lokal el till Enviksborna.

Enviken tilldelades kommundelsutveckling 2014. Inom projektet Vackra Enviken, en egen del av Falu kommun påbörjades etablering av en pendlarparkering i Rönndalen, där busstationen finns. En busskur placerades i Rönndalen för pendlarna som väntar på bussen. En informationsbroschyr för turister togs fram och en lekplats i Rönndalen etablerades. Inom projektet köptes också utomhusmöbler till en gemensam mötesplats och en observationsorganisation startades.

Enviken	2010	2016
Livsmedelsbutik	X	X
Post	X	X
Betaltjänster	X	X
Apotek	X	X
Systembolag	X	X
Svenska Spel + ATG	X	X
Bussgods	X	X
Paketutlämning	X	X
Erbjuder hemsändning	X	X
Café	X	X
Restaurang	X	X
Hotell/Vandrarhem	X	X
Kiosk	X	X
Drivmedel	X	X
Idrottsanläggning	X	X
Församlingshem/Möteslokal	X	X
Förskola	X	X
Skola	X	X
Äldreboende	X	X
Bibliotek	X	X
Intresseförening	X	X

Grycksbo

Grycksbo är en tätort belägen ca tolv kilometer nordväst om Falu tätort, längs riksväg 69 mot Bjursås och Rättvik. I kommundelen bor det 2 704 personer och i tätorten 1 939 personer.

Här finns förskola och skola till årskurs sex, högstadieeleverna går i Bjursås. I Grycksbo finns livsmedelsbutik, vårdcentral, servicehus, apotek, bibliotek och idrottsplats med fotbollsplan, bandyplan och elljusspår. Två äldreboenden finns på orten, Skoghjem och Örjesbogården. Det finns handelsträdgård, radio/tv-handlare samt ytterligare cirka 120 företag på orten. Grycksbo är delvis känd för sitt pappersbruk, grundat år 1740. Det ingår i Arctic Paper koncernen och har idag ca 450 anställda, vilket gör det till Falu kommuns största privata arbetsgivare. I anslutning till bruket finns en brandstation med deltidbrandmän.

Livsmedelsbutiken, Coop, är en del av Bjursås kooperativa förening och är ombud för paket, spel, och apotek. Det finns ingen bankomat på orten utan uttag kan ske i butiken. Butiken erbjuder hemsändning.

Grycksbo ligger mellan Falu tätort och kommundelen Bjursås och täcks in av busstrafiken mellan Falun och Bjursås. Det går bussar dagtid alla dagar och även nattetid på helgerna. Varje sommar arrangeras Wolf FM, en rockabillyfestival som också har cruising, loppis och marknad. Dessutom går ett dieseltåg från Falun till Grycksbo och vice versa under festivalhelgen. 2015 byggdes en cykelväg mellan Falu tätort och Grycksbo. I samband med att den färdigställdes pågick ett projekt hos kommunen med att låna ut tio elcyklar för att öka pendlingen till och från Grycksbo via cykel.

2015 tilldelades Grycksbo byaråd kommunalutvecklingsmedel. Inom projektet har fyra olika delprojekt bedrivits. Dels har man skapat "björnparken", en stor björn i vacker miljö som syns från riksvägen. Detta med anledning av att björnen, sedan en lång tid tillbaka, har varit den återkommande symbolen för Grycksbo och dess samhälle. Här finns också en informationstavla över Grycksbo med företag från orten. Nisserska parken har fått en ansiktslyftning och man har köpt in en lekplats för barn på området. "Tansvallen" (dansbana) har fått en upprustning och tillsammans med stödpengar utifrån har man bytt golv på dansbanan. Dessutom har en scenvagn byggts för att använda vid de olika evenemang som sker på orten.

Grycksbo	2010	2016
Livsmedelsbutik	X	X
Post	X	X
Betaltjänster	X	X
Apotek	X	X
Systembolag		
Svenska Spel + ATG	X	X
Bussgods	X	X
Paketutlämning	X	X
Erbjuder hemsändning	X	X
Café	X	
Restaurang	X	X
Hotell/Vandrarhem/Stugor	X	X
Kiosk		
Drivmedel	X	
Idrottsanläggning	X	X
Församlingshem/Möteslokal	X	X
Förskola	X	X
Skola	X	X
Äldreboende	X	X
Bibliotek	X	X
Intresseförening	X	X

Linghed

Linghed är en långsträckt by i norra delen av Falun kommun, mitt mellan Enviken och Svärdsjö, cirka 32 km från Falu tätort. I Linghed bor det 751 personer, Linghed tillhör Svärdsjö socken där det bor 4 263 personer.

Skolan har 64 elever från förskoleklass till årskurs sex, därefter får eleverna pendla till Svärdsjö. Här finns idrottsplats, föreningslokal, bed and breakfast. Ett 60-tal aktiva företag finns i Linghed, varav ett 20-tal är jordbruksföretag. Övriga företag utgörs av bl. a. frisör, svetsföretag, VVS-företag, konsultföretag, evenemangsentreprenad, sågverk, möbelhus, hustillverkare, flaggstångstillverkning, åkerier, skogsentreprenad camping och bed and breakfast. Här finns även ett antal större företag däribland; Caravan Club, Backlunds Möbler, Dalahus och Comfort-butiken.

På orten finns Lingheds Livs, en Tempobutik som drivs som ekonomisk förening med 190 andelsägare. Butiken har 2,3 heltidstjänster fördelat på tre personer. I övrigt bygger arbetet i butiken mycket på ideella krafter. Butiken erbjuder en mängd aktiviteter för kunderna, bland annat julbord med lokalproducerad mat, försäljning av färdiga matkassar, smörgåstårter, egenmald köttfärs och Linghedsplankan. I butiken finns en kaffehörna med kaffeautomat och digital anslagstavla, bredbandsuppkoppling och konferensrum. De erbjuder hemsändingen av varor, både på vanligt sätt men även omvänt där kunderna erbjuds transport till butiken. Butiken är ombud för bussgodis och säljer receptfria läkemedel samt svenska spels lotter. Lingheds Livs ligger för nära butikerna i Enviken och Svärdsjö för att tillhandahålla andra ombudstjänster som finns, det är 7 km till varje ort.

I Linghed finns ett 20-tal föreningar, där Lingheds IF, Scooterklubben, Belysningsföreningen, Linghedslivs och Caravan Club, är de största. Det senaste tillskottet är den ideella föreningen Lyckoträffen där alla är välkomna att utveckla sina kreativa idéer. Lyckoträffen håller kurser i digital användning och anordnar en marknad sista söndagen varje månad.

Infrastrukturen i Linghed består av bussar som går till och från Falu tätort hela dagarna via Svärdsjö eller Enviken. På helgerna går det även bussar på natten. Det finns fiber till 90 % av ortens hushåll och en el-laddstolpe för elbilar vid butiken.

Intresseföreningen Framtid i Linghed arbetar för att utveckla Linghed. Under de senaste åren har många aktiviteter gått ut på att förbättra byns infrastruktur: Linghedsservice ekonomiska förening har grundats för att skapa arbetstillfällen i byn, Vindkraftverk på Tavelberget har initierats för att bli självförsörjande på el, en rastplats vid Högviksbron har byggts för att stärka självkänslan och fiber/bredband har byggts i byn för att öka attraktiviteten. Besöksnäringen har utvecklats tillsammans med övriga intresseföreningar i Svärdsjöbygden genom kommunutvecklingsprojektet Sevärda Svärdsjöbygden 2012 och ett Leaderprojekt som Framtid i Linghed hade ansvar för och gick ut på att utbilda ambassadörer för Svärdsjöbygden.

Linghed	2010	2016
Livsmedelsbutik	X	X
Post		
Betaltjänster		
Apotek		
Systembolag		
Svenska Spel + ATG		
Bussgods		X
Paketutlämning		
Erbjuder hemsändning	X	X
Café		X
Restaurang		
Hotell/Vandrarhem	X	X
Kiosk		
Drivmedel		
Idrottsanläggning	X	X
Församlingshem/Möteslokal	X	X
Förskola	X	X
Skola	X	X
Äldreboende		
Bibliotek		
Intresseförening	X	X

Lumsheden

I Lumsheden bor det 213 personer, Lumsheden hör till Svärdsjö socken där det bor 4 263 personer. Orten ligger cirka 4 mil från Falu tätort och 3 mil från Sandviken i Gävleborgs län.

Barnomsorg finns i form av förskola och fritidshem, när barnen börjar i skolan får de pendla till Svärdsjö. I Lumsheden finns en camping, ett sommaröppet café, fiske- och jaktturism, bygdegård och Lumshedens marknad som sista helgen i augusti varje år lockar mellan fem och åtta tusen besökare. De flesta på orten arbetspendlar mot Sandviken. Lumsheden huserar under Åshammars postnummer, som hör till Gävleborgs län, och det finns 60 företag registrerade här, allt från enskilda firmor till aktiebolag.

Den service som finns i Lumsheden är i form av en Handlarn-butik som är ombud för betaltjänster, apotek, systembolaget och spel. Butiken har en drivmedelspump med bensin och diesel. Där finns också en liten cafédel med spelhörna. Paketutlämning saknas och paket hämtas i Kungsgården (Gävleborg) eller Svärdsjö, alternativt kan paket köras ut med lantbrevbäring.

I Lumsheden finns det flera olika föreningar, bland annat idrottsföreningen som driver campingen och sköter fotbollsplan, tennis och ishockeyplan samt badplatsen. Hembygdsföreningen driver caféet på somrarna och bygdegårdsföreningen ansvarar för bygdegården. För att rädda kvar förskolan i Lumsheden har föreningarna gått samman och köpt den gamla skolan. Här bedrivs barnomsorg som kommunal pedagogisk omsorg för förskola och fritidshem med anställda från Lumsheden. All mat som tillagas på den pedagogiska omsorgen köps i butiken på orten.

Busstillbindelserna in till Svärdsjö och Falun består av skolbuss för barnen, den går en gång mot Svärdsjö på morgonen och en gång tillbaka till Lumsheden på eftermiddagen. I övrigt finns ingen kollektivtrafik mot Falun. Mot Sandviken och Kungsgården går det en ordinarie tur på morgonen och en åter på sen eftermiddag. Från Gävleborgs länsgräns, fyra km från Lumsheden går flera bussar mot Sandviken och Kungsgården. Just nu pågår ett uppstartsprojekt för att få tillgång till fiber i Lumsheden.

En problematik för Lumsheden är att orten ligger närmre Sandviken än Falun, Sandviken tillhör Gävleborgs län och service i form av lantbrevbäringen utgår ifrån Gävleborg medan annan service, så som hemtjänsten, utgår från Falun och Dalarna. Invånarna i Lumsheden har ett postnummer som tillhör Gävleborg men de tillhör Dalarna, detta förvirrar ofta och kan leda till oklarheter vid sjukhusbesök och liknande.

Lumshedens intresseförening ingår i Svärdsjö intresseförenings verksamhetsområde och var en del av deras kommundelsutvecklingsprojekt 2012, Sevärda Svärdsjöbygden.

Lumsheden	2010	2016
Livsmedelsbutik	X	X
Post	X	X
Betaltjänster		X
Apotek	X	X
Systembolag	X	X
Svenska Spel + ATG		X
Bussgods		
Paketutlämning		
Erbjuder hemsändning	X	X
Café	X	X
Restaurang		
Camping	X	X
Kiosk		
Drivmedel	X	X
Idrottsanläggning		
Församlingshem/Möteslokal	X	X
Förskola	X	X
Skola		
Äldreboende		
Bibliotek		
Intresseförening	X	X

Sundborn

Sundbornsbyn ligger drygt en mil nordost om Falu tätort, mellan Falu tätort och Svärdsjö. Här bor det 1 345 personer och inom hela Sundborns socken bor det 2 940 personer.

Här finns det skola från förskola till årskurs sex och för de äldre barnen finns en fritidsgård. Risholnsgården i Danholn är närmsta äldreboende. I Sundbornsbyn och Karlsbyheden finns idrottsanläggningar, multiarena, konstfrusen bandyplan, elljusspår och serviceanläggningar i anslutning till anläggningarna. I Danholn pågår arbetet med en discogolfarena. Idrottsföreningarna i Sundborns socken arrangerar årligen stora evenemang som Sport Ewa Cup i fotboll, Dala-Dubbeln i orientering och Träflasklöpet inom löpning. I Sundborn finns det ungefär 300 företag. Arbetspendlingen in till Falu tätort är stor.

Fram till september 2015 drevs butiken i Sundbornsbyn privat inom Tempokedjan, då den gick i konkurs. Tack vare intensiva insatser och förändringar i ägarstruktur av fastigheten har butiken återöppnats av Coop Mitt. Butiken är ombud för post, apotek, systembolaget, svenska spel, ATG, bussgoods, paketutlämning och erbjuder hemsändning. I Sundbornsbyn äger och driver Engkvist taxi förutom taxiverksamhet också en bensinstation som även har kiosk sortiment.

Kopparstaden planerar att bygga hyreslägenheter mitt i centrala Sundbornsbyn i anslutning till butiken, pizzerian, fritidsgården och busshållplatsen. Kommunen arbetar med detaljplanen för att möjliggöra för byggandet av hyresrätterna och planen förväntas vara antagen vid årsskiftet 2016/2017.

Bussar avgår dagligen, morgon till kväll, till och från Falu tätort, på helgerna går det buss nattetid.

I Sundbornsbyn finns Carl Larsson-gården som årligen lockar 40-50 000 besökare. Byn är ett av kommunens största besöksmål och i närheten finns också Stora Hyttnäs, ett orört sekelskiftshem. I området runt Carl Larson-gården och Stora Hyttnäs finns flera butiker och caféer. Mellan Falu tätort och Sundbornsby finns vandringsleden Carl Larsson-leden. I Sundbornsbyn finns det möjligheter till övernattnig, främst bestående av bed and breakfast. Två kilometer från byn finns det ett vandrarhem.

2011 tilldelades Sundborns sockenråd medel för kommunutveckling. Projektet resulterade bland annat i en besöksparkering i Sundbornsbyn. Inför 2016 har Sundborns sockenråd sökt och beviljats kommunutveckling för att etablera fler mötesplatser i byn Danholn. I Sundbornsbyn vill man bygga upp flera kulturstråk kring Carl Larssongården, vilket kan inspirera både besökande och bybor att uppleva mer av Sundborn.

Sundborn	2010	2016
Livsmedelsbutik	X	X
Post	X	X
Betaltjänster	X	X
Apotek	X	X
Systembolag		
Svenska Spel + ATG		X
Bussgods		X
Paketutlämning		X
Erbjuder hemsändning		X
Café	X	X
Restaurang	X	X
Hotell/Vandrarhem	X	X
Kiosk	X	X
Drivmedel	X	X
Idrottsanläggning	X	X
Församlingshem/Möteslokal	X	X
Förskola	X	X
Skola	X	X
Äldreboende	X	X
Bibliotek	X	X
Intresseförening	X	X

Svärdsjö

Svärdsjö, ligger 25 km nordost om Falu tätort. I Borgärdet, som är tätort i Svärdsjö, bor det 1 431 personer och i Svärdsjö socken bor det 4 263 personer. Till socknen hör orter som Svartnäs, Vintjärn, Linghed, Lumsheden, Toftbyn, Bengtsheden med flera.

I Svärdsjö finns det ett antal skolor från förskola till årskurs nio samt äldreboendet Källegården. En av kommunens servicepunkter finns i biblioteket på Borgärdet. Biblioteket renoveras under vintern 2015-2016 och kommer att bli större samt få en ny entré. I samband med renoveringen bygger man också en tillgänglighetsanpassad offentlig toalett. Det finns även en brandstation i Borgärdet med deltidsbrandmän för hela Svärdsjöbygden, som inom fem minuter ska vara redo att rycka ut om larmet går.

I Borgärdets centrum finns det en livsmedelsbutik, ICA Supermarket, med post- och pakethantering. Ombud för Svenska Spel och ATG är Svärdsjöbygdens närbutik och utlämningsställe för systembolaget finns på Svärdsjö Färg. Swedbank har ett kontor här utan kontanthantering men i anslutning till kontoret finns det en Bankomat. Det finns också café, restauranger, klädbutik, drivmedel, laddstation (snabbladdare) för elbilar, hotell och vandrarhem. Totalt finns 329 företag registrerade i socken.

Här finns också idrottsanläggning, Svärdsjö kyrka, kyrkogård och församlingsgård, Svärdsjö Folkets Hus "Hedenborg" som även inkluderar ett välbesökt gym, olika möteslokaler, fiber, intresseförening, samfällighetsförening (Borgärdets vägförening) med enskilt huvudmannaskap för vägar och allmänna områden. Andra föreningar som finns är bland annat ett framstående fotbollslag, ridklubb, bandyklubb och kyrkrodd.

Bussar avgår dagligen till och från Falu tätort från morgon till kväll, på helgerna går det buss nattetid.

Under 2012 fick Svärdsjö Intresseförening kommundelsutvecklingsmedel från kommunen, för att främja utvecklingen av Svärdsjöbygden (inklusive orterna Linghed, Lumsheden, Svartnäs, Toftbyn och Vintjärn i samarbete med respektive intresseförening). Projektet Sevärda Svärdsjöbygden startades. Projektet har resulterat i informationsskyltar vid infarterna till Svärdsjö samt kartor över bygden i byarna där behov fanns. En hemsida har startats där föreningen kommunicerar ut information, tre digitala informationsstationer har också kommit till. Inom projektet har man tagit fram vykort över Svärdsjöbygden samt en informationsbroschyr. Målet med projektet var att göra Svärdsjöbygden än mer attraktiv och sevärd för besökare, boende och näringsliv/föreningsliv. Man ville också skapa ökad inflyttning, ett än mer konkurrenskraftigt näringsliv och stärkt samhällsservice. Ett tydligt resultat föreningen redovisar efter projektet är den gemenskap som växt sig starkare i bygden. Även näringslivet har fått en starkare samverkan som en följd av de kontinuerliga företagarfrukostar som startades i samband med projektet. Ett annat resultat av projektet var skådespelet Gustav Vasa i Svärdsjö som engagerade ett 50-tal barn och vuxna. Skådespelet genomfördes på Svärdsjö Gammelgård för utsålda läktare 2013-2015 och arrangerades av Kråkan Kultur och Teater som nu fortsätter att underhålla Svärdsjöbygden på olika sätt.

Svärdsjö Intresseförening samarbetar med intresseföreningarna: Framtid i Linghed, Lumshedens Intresseförening, Vintjärns Intresseförening, Svartnäs Intresseförening och Tofta Bygdeförening. Tillsammans har de, som ett resultat av Sevärda Svärdsjöbygden, startat Svärdsjöbygdens utvecklingsråd i vilket flera samarbeten är på gång, bland annat med gemensamt system för hemsidor med mera.

Svärdsjö	2010	2016
Livsmedelsbutik	X	X
Post	X	X
Betaltjänster	X	X
Apotek	X	X
Systembolag	X	X
Svenska Spel + ATG	X	X
Bussgods	X	X
Paketutlämning	X	X
Erbjuder hemsändning		
Café	X	X
Restaurang	X	X
Hotell/Vandrarhem	X	X
Kiosk	X	X
Drivmedel	X	X
Idrottsanläggning	X	X
Församlingshem/Möteslokal	X	X
Förskola	X	X
Skola	X	X
Äldreboende	X	X
Bibliotek	X	X
Intresseförening	X	X

Sågmyra

Sågmyra ligger 25 km nordväst om Falu tätort längs med vägen mellan Falun och Leksand. Till Leksand är det ungefär 20 km och till Borlänge 30 km. I Sågmyra bor det 545 personer i tätorten, Sågmyra tillhör Bjursås socken som har 3 402 personer i hela socken.

På orten finns det förskola och skola till årskurs sex, sedan får barnen åka till Bjursås. I Sågmyra finns det bland annat bibliotek, församlingslokal, hembygdsmuseum och detaljhandel i form av ett antal butiker som från 2006 har etablerat sig i de gamla yllefabrikslokalerna på orten. I anslutning till de butikerna ligger Sågmyra Herrgård en restaurang och konferensanläggning.

Det saknas sen flera år livsmedelsförsäljning på orten, men det finns potential för att etablera försäljning av enklare livsmedel i anslutning till den handel som idag bedrivs på orten. Under 2016 kommer det att etableras en drivmedelspump i Sågmyra.

Bussar avgår dagligen, morgon till kväll, till och från Falu tätort.

1896 grundades Falu yllefabrik (senare namnändrad till Tidstrands Yllefabrik) av Axel Tidstrand, fabriken växte i stadig takt och runt glansperioden 1950 hade den runt tusen anställda. De anställda fick hjälp med egna hem och det byggdes bland annat bad och idrottsplatser i Sågmyra. Textilindustrin i Sverige mattades sedan av och 1974 lades fabriken ner. Idag ägs byggnaderna av Stig Hedlund Fastighetsförvaltning AB och i delar av lokalerna bedrivs detaljhandel.

Sågmyra var en del av Bjursås sockenråds kommunutvecklingsprojektet 2013. Då byggde man belysning längs med den gamla banvallen som tidigare asfalterats och används flitigt av både motionärer och elitåkare. Inför 2016 har sockenrådet tilldelats kommunutveckling för att förlänga belysningen längs med den gamla banvallen.

Sågmyra	2010	2016
Livsmedelsbutik		
Post		
Betaltjänster		
Apotek		
Systembolag		
Svenska Spel + ATG		
Bussgods		
Paketutlämning		
Erbjuder hemsändning		
Café	X	X
Restaurang	X	
Hotell/Vandrarhem		
Kiosk	X	X
Drivmedel	X	<i>Etablering 2016</i>
Idrottsanläggning	X	X
Församlingshem/Möteslokal	X	X
Förskola	X	X
Skola	X	X
Äldreboende		
Bibliotek	X	X
Intresseförening	X	X

Vika

Vika Kyrkby ligger 19 km söder om Falun mellan sjön Runn och Vikasjön. I Vika Kyrkby bor det 389 personer medan det i hela Vikabygden bor 1 806 personer. Vika har ungefär två mil till Falun, Borlänge, Hedemora och Säter. Vikabygden består av tre större byar, Vika Kyrkby, Vika Strand och Kniva.

I Vika Kyrkby ligger Vikaskolan med förskola och skola från förskoleklass till årskurs sex. Här finns också ett centrum med kyrka, församlingshem, bensinmack, affär, café och biblioteksfilial. Det finns en ishockeyplan, flera fotbollsplaner, 2,5 km elljusspår och utomhuspool med vattenrutschbana. I Vika Strand finns ett friluftsbad med bastu. Lekplatser finns på Rombovägen och vid församlingshemmet. En av Falu kommuns största arbetsgivare finns på orten, Dellner Couplers, som tillverkar tågutrustning. Många som arbetar där dagpendlar med bil till Vika.

I Vika café finns förutom café försäljning av livsmedel och utanför står en drivmedelspump som drivs av Dalviks Kvarn. Caféet är ombud för post, apotek och spel och de har även lunchservering samt catering.

En av Falu kommuns tre servicepunkter ligger inkluderade i biblioteksfilialen i samma byggnad som caféet. Här kan allmänheten använda dator, få information om kommunen, hjälp med digitala tjänster via den dator som finns tillgänglig för allmänheten och träffas på den mötesplats som servicepunkten är.

Vikabygden har ett rikt föreningsliv och en aktiv församling med verksamheter för både unga och gamla. I idrottshallen anordnas gymnastik och dansträning för barn. Scoutverksamheten har ungefär femtio aktiva barn. Vika Kyrkby erbjuder många olika möjligheter till fritidsaktiviteter.

Kollektivtrafik finns genom bussar till och från Falu tätort dagligen, det går också att cykla trafiksäkert från Fernviken till Falu tätort på en cykelbana längs riksväg 69. Vikasjön har förbindelse med Runn via Vika Sundet och småbåtshamn finns förutom i Kyrkbyn även i Strand och Staberg. Fibernätet på bygden är under uppbyggnad.

Vika intresseförening tilldelades kommunalutvecklingsmedel 2014 för projektet Vika i dina händer. Isbanor plogades på Vikasjön, under en period fanns det anslutning isvägen från Vika Strand till Hälsinggårdsbryggorna och Främby Udde. Ishockeyrinken renoverades och ommålades med nya bås och nytt underlag. Elljusspåret har röjts från sly och träd. Badplatsen har fått ny sand, nya flytbryggor, ett hopptorn, en livboj och anslagstavla. Den gamla fotbollsplanen har blivit aktivitetsfält, här finns idag en hinderbana, skateboardramp, beachvolleyplan, boulebana och grillplats. Även för 2016 har Vika tilldelats kommunalutvecklingsmedel för att kunna arbeta vidare på det tidigare projektet att utveckla Vikabygden.

Vika	2010	2016
Livsmedelsbutik	X	X
Post	X	X
Betaltjänster		
Apotek	X	X
Systembolag		
Svenska Spel + ATG	X	X
Bussgods		
Paketutlämning		
Erbjuder hemsändning		
Café	X	X
Restaurang	X	X
Hotell/Vandrarhem	X	X
Kiosk	X	X
Drivmedel	X	X
Idrottsanläggning	X	X
Församlingshem/Möteslokal	X	X
Förskola	X	X
Skola	X	X
Äldreboende		
Bibliotek	X	X
Intresseförening	X	X

